

Współczesna Gospodarka

Contemporary Economy
Electronic Scientific Journal
www.wspolczesnagospodarka.pl

Vol. 7 Issue 4 (2016) 13-21
ISSN 2082-677X

ZATRUDNIENIE KOBIEŃ A ICH WYKSZTAŁCENIE I DZIETNOŚĆ W POLSCE NA TLE UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2001-2013

Katarzyna Martens, Aleksandra Mreła

Streszczenie

W pracy zbadano wpływ wykształcenia i diety na zatrudnienie kobiet rozpatrywane jako udział kobiet aktywnych zawodowo w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej. Zbudowano ekonometryczne modele trendu i autoregresji. Pokazano, że w Polsce wykształcenie wyższe i dieta nie mają dużego wpływu na obecność kobiet na rynku pracy. W Unii Europejskiej zarówno wykształcenie, jak i dieta mają istotny wpływ na zwiększenie możliwości znalezienia pracy. W Niemczech ważną determinantą jest wykształcenie, a we Francji – dieta.

Słowa kluczowe: aktywność zawodowa, wykształcenie, współczynnik diety, model ekonometryczny

Wstęp

W związku z problemem starzejącego się społeczeństwa, a tym samym przewidywanym spadkiem liczby rąk do pracy, sytuacja kobiet na rynkach europejskich gospodarek stała się przedmiotem wielu dyskusji. Według Komisji Europejskiej¹ receptą na taki stan rzeczy jest m.in. zwiększenie liczby pracujących kobiet. Aby ułatwić kobietom wejście na rynek pracy należy wzmocnić wysiłki mające na celu zwalczanie nierówności płci, w szczególności w zakresie wynagrodzenia, perspektyw zawodowych oraz przejść od modelu z jednym męskim żywicielem i żeńskim opiekunem do podwójnego modelu, w którym zarówno mężczyzna, jak i kobieta są zarabiającymi i opiekunami dzieci.

Czynników wpływających na aktywność zawodową kobiet jest wiele. W celu ich identyfikacji dokonuje się porównania sytuacji zawodowej kobiet w różnych krajach i buduje

¹ European Commission female labour market participation

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/31_labour_market_participation_for_women_02.pdf. [19.04.2016].

się różne zestawienia. Ich interpretacji dokonują m.in. naukowcy i urzędnicy, którzy zajmują się tą problematyką. Według niektórych badaczy, w 2009 roku Polska znajdowała się na dole europejskich rankingów aktywności zawodowej i zatrudnienia kobiet². Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz organizacje pozarządowe analizują, wprowadzają projekty i przygotowują raporty odnoszące się do aktywności i bezrobocia kobiet³.

W grudniu 2015 bezrobocie kobiet w Polsce wynosiło 52,2% w stosunku do liczby wszystkich bezrobotnych⁴. Zaangażowanie poszczególnych kobiet na rynku pracy ma nie tylko istotny wpływ na ich sytuację osobistą i morale, ale także wpływa na całą gospodarkę kraju. Na podstawie informacji z portalu Biznes Gospodarka Świat⁵, głównymi przyczynami, dla których kobiety nieaktywne zawodowo nie poszukują pracy to:

- przyczyny rodzinne lub osobiste (50,2%),
- choroba lub niepełnosprawność (16,4%),
- przekonanie, że na rynku nie ma dostępnej pracy (8,5%)
- trwająca nauka lub szkolenie (6,5%),
- emerytura (2,3%),
- oczekiwanie na przywrócenie do pracy (0,7%),
- inne powody (15,5%).

Bezrobocie w wybranych sektorach rynku pracy wskazuje na zależność pomiędzy typem pracowników, który wchodzi na rynek pracy w efekcie systemu edukacji i szkoleń, a rodzajem kadry, na jaką właściwie jest popyt. Osoby o niższych kwalifikacjach są zagrożone ekonomiczną marginalizacją, ponieważ mają mniejsze szanse na znalezienie pracy i bardziej prawdopodobne jest, że pozostaną bez pracy, nawet jeśli jej aktywnie poszukują.

W tej publikacji badano czynniki wpływające na aktywność kobiet na rynku pracy i ograniczono się jedynie do dwóch: wykształcenia kobiet i liczby urodzeń przypadających na kobietę. Celem poznawczym artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytanie: czy wykształcenie i poziom dzietności kobiet w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej mają wpływ na ich zatrudnienie?

Do tej pory napisano wiele prac, dotyczących związku dzietności i wykształcenia z aktywnością zawodową kobiet. Do wniosku, że wykształcenie nie ma wpływu na szanse znalezienia pracy, doszli autorzy raportu pt. Ryzyko długotrwałego bezrobocia w Polsce⁶. Inni badacze także podjęli ten temat, na przykład według José María Da Rocha⁷ bezrobocie skłania kobiety do odroczenia urodzenia dziecka w czasie, a to z kolei przekłada się na niską dzietność.

² K. Dobosz, *Situation of women on labour market in Poland*, Economics & Competition Policy Vol. 5 No. 14, Labour Market in EU and in the World Warsaw School of Economics, Szczecin, 2009.

³ *Sytuacja kobiet i mężczyzn na rynku pracy w 2014 roku*, Raport Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Wydział Analiz i Statystyki, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/sytuacja-kobiet-na-ryнку-pracy/>, [17.11.2015]

Sytuacja zawodowa kobiet – podstawowe wskaźniki, Monitor Rynku Pracy, rynek.pracy.pl, <http://rynekpracy.pl/artukul.php/wpis.741>, [17.11.2015].

⁴ *Miesięczna informacja o bezrobociu rejestrowanym w Polsce w grudniu 2015* <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/miesieczna-informacja-o-bezrobociu-rejestrowanym-w-polsce-w-grudniu-2015-r-,1,47.html> [19.04.2016]

⁵ Biznes Gospodarka Świat, Forsal.pl, *Aktywność zawodowa w Europie: Dlaczego Europejczycy nie szukają pracy*, [14.04.2016].

⁶ A. Bronk, Z. Wiśniewski, M. Wojdyło-Preisner, *Ryzyko długotrwałego bezrobocia w Polsce. Diagnoza i metody zapobiegania*. Raport z prac badawczo-rozwojowych. Warszawa 2014. http://analizy.mpips.gov.pl/images/stories/publ_i_raporty/bezro_dlugotrwałe_raport/Ryzyko-dlugotrwałego-bezrobocia-w-Polsce-Raport.pdf [13.12.2015]

⁷ J. M. Da Rocha, L. Fuster, *Why are Fertility Rates and Female Employment Ratios Positively Correlated across O.E.C.D. Countries?* Research Group in Economic Analysis. Working Paper Series. Maj 2004. <http://rgea.webs.uvigo.es/workingpapers/rgea604.pdf> [12.12.2015]

Według badacza wskaźniki zatrudnienia i dzietności w poszczególnych krajach mogą się zwiększyć, jeśli prawdopodobieństwo znalezienia pracy się zwiększy.

Na rynku pracy wykształcenie jest istotne, ponieważ daje wyższe kompetencje kobietom i tym samym prawdopodobnie zwiększa ich szanse na znalezienie pracy. Na przykład, portal Biznes Gospodarka Świat⁸ badał, ilu Europejczyków w wieku 25-54 pozostaje bez pracy. W grupie osób z podstawowym wykształceniem bezrobotnych jest 26,5%, wśród osób posiadających wykształcenie gimnazjalne lub średnie – 13,7%, a w przypadku absolwentów szkół wyższych bez pracy pozostaje 7,9%.

Ważnym wskaźnikiem jest także liczba urodzeń przypadających na kobietę. Stanowi ona palący problem wielu europejskich gospodarek. Współczynnik dzietności na poziomie 2,1 gwarantuje zastępowalność pokoleń⁹, podczas gdy współczynnik dzietności dla Europy w 2013 roku wynosił 1,55, dla Niemiec 1,39, dla Francji 1,99 i dla Polski 1,29¹⁰.

Niski przyrost naturalny stał się poważnym problemem w starzejącym się społeczeństwie europejskim. Między innymi w Polsce, z uwagi na ten fakt, rząd zdecydował się wydłużyć wiek emerytalny do 67 lat¹¹.

Wpływ wykształcenia oraz współczynnika dzietności na aktywność zawodową kobiet w Polsce, dla porównania, został zaprezentowany na tle dwóch najbardziej rozwiniętych krajów europejskich: Niemiec i Francji oraz na tle Unii Europejskiej (28 krajów)¹².

1. Charakterystyka zmiennych

Do analizy wpływu wykształcenia i dzietności na aktywność zawodową kobiet wykorzystano dane pobrane z baz danych Eurostatu. Zdefiniowano trzy zmienne:

- udział kobiet aktywnych zawodowo Akt_t , rozumiany jako iloraz liczby kobiet aktywnych zawodowo do ogólnej liczby kobiet w danej populacji,
- udział kobiet z wykształceniem wyższym W_t , rozumiany jako iloraz liczby kobiet z wykształceniem na poziomie 5-8 Europejskich Ram Kwalifikacji¹³ do ogólnej liczby kobiet w danej populacji,
- współczynnik dzietności Wd_t , rozumiany jako liczba urodzonych dzieci przypadających na kobietę w wieku rozrodczym (15-49 lat)¹⁴, gdzie t oznacza czas mierzony latami.

Aktywność zawodowa kobiet. Na podstawie danych dotyczących liczby kobiet aktywnych i liczby kobiet w danej populacji¹⁵ wyznaczono wartości zmiennej Udział kobiet aktywnych zawodowo. Dane obejmują lata 1999-2014 z wyjątkiem Unii Europejskiej, w przypadku której dotyczą one lat 2002-2014. Analizując dane można zauważyć, że aktywność zawodowa kobiet w Unii Europejskiej, Niemczech i we Francji rośnie. Natomiast przebieg tej zmiennej w Polsce jest odmienny, ponieważ w latach 1999-2007 zmienna maleje, po czym

⁸ Aktywność zawodowa..., dz. cyt.

⁹ A. Ochocki, Ludność, edukacja, poziom życia — problemy globalne, Wiadomości Statystyczne, Rocznik 2009, Numer nr 8, s. 75-88.

¹⁰ Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat>, (10.11.2015).

¹¹ Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2012 poz. 637, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000637> [18.12.2015].

¹² Euro-dane: Ranking największych gospodarek w Unii Europejskiej <http://euro-dane.com.pl/wydarzenia-gospodarcze-428> [10.11.2015].

¹³ Learning Opportunities and Qualifications in Europe, Information about courses, work-based learning and qualifications, <https://ec.europa.eu/ploteus/en/content>, [20.12.2015].

¹⁴ www.encyklopedia.pwn.pl, (05.04.2016).

¹⁵ Population, activity and inactivity - annual averages [lfsi_act_a], <http://ec.europa.eu/eurostat>, [10.11.2015].

znów rośnie, podobnie jak w pozostałych populacjach. Poniżej zbadano czy przyczyną takiego stanu rzeczy jest m.in. wpływ wykształcenia i dzietności.

Wykształcenie kobiet. Dane dotyczące procentowego udziału kobiet¹⁶ z wyższym wykształceniem¹⁷ w Polsce, Niemczech i we Francji obejmują lata 1999-2014. W Unii Europejskiej dane dotyczą lat 2002-2014. W przypadku wszystkich populacji zmienna W_t jest rosnąca. Prawdopodobnie kobiety coraz bardziej zdają sobie sprawę z potrzeby kształcenia się i poszerzania kompetencji aby stać się atrakcyjniejszymi pracownikami dla potencjalnych pracodawców.

Współczynnik dzietności. Badania dotyczące dzietności kobiet w Unii Europejskiej, Polsce, Niemczech i we Francji obejmują lata 2001-2013. Po rozpatrzeniu zmiennych Wd_t stwierdzono, że ta zmienna w Polsce zachowuje się podobnie do Współczynników dzietności w Unii Europejskiej i we Francji, czyli rośnie do około 2010 roku po czym zaczyna spadać. Natomiast Niemcy wykazują duże wahania, pomimo których średnia dzietność rośnie. Rządzący zauważyli tę sytuację i przykładowo w Polsce prowadzi się politykę prorodzinną, czego dowodem jest program 500 Plus¹⁸.

2. Aktywność zawodowa kobiet a ich wykształcenie i dzietność

Do celów tej publikacji utworzono uproszczony model, w którym pominięto wiele zmiennych, wpływających w rzeczywistości na badane zjawisko, na przykład wiek, doświadczenie zawodowe, tempo rozwoju gospodarczego, koszty pracy. Sytuacja kobiet na rynku pracy jest znacznie bardziej skomplikowana, ponieważ także same zmienne opisywane w publikacji są zależne od pewnych czynników, które tu zostały pominięte. Niektóre z nich są nawet niemierzalne. Przykładowo na chęć kształcenia się kobiet może wpływać pragnienie uniezależnienia się, poprawy statusu społecznego i materialnego. Natomiast na pragnienie posiadania potomstwa może wpływać instykt macierzyński, potrzeba przekazywania genów lub paradoksalnie wysokość zasiłku socjalnego.

W pracy pominięto też wzajemną zależność pomiędzy współczynnikiem dzietności a wykształceniem i ograniczono się jedynie do zbadania ich wpływu na aktywność zawodową kobiet. W celu odpowiedzi na pytanie, czy wykształcenie i dzietność mają wpływ na aktywność zawodową kobiet w Polsce oraz jak wygląda sytuacja polskich kobiet na tle Unii Europejskiej i wybranych krajów, tj. Niemiec i Francji, zbadano zależność zmiennej Udział kobiet aktywnych zawodowo Akt_t w zależności od zmiennych: W_t i Wd_t .

Tablica 1. Wyniki estymacji modeli przyczynowo-skutkowych zmiennych Akt_t , W_t i Wd_t

Zmienna	A. Unia Europejska 2002-2013		B. Polska 2002-2013	
	Oceny parametrów	Statystyka t-Studenta	Oceny parametrów	Statystyka t-Studenta
Stała	0,28039	18,48***	0,105862	1,623
W_t	0,002365	12,54***	0,0005753	3,021**
Wd_t	0,053637	4,543***	-	-
Akt_{t-1}	-	-	0,706141	4,24***
	$S(u) = \pm 0,01$	$n = 12$	$S(u) = \pm 0,07$	$n = 12$

¹⁶ Population with tertiary educational attainment level by sex and age [edat_ifse_07], <http://ec.europa.eu/eurostat>, [10.11.2015].

¹⁷ Wyższe wykształcenie zostało zdefiniowane według Europejskich Ram Kwalifikacji jako poziomy 5-8.

¹⁸ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, (D.U. z 2016 poz. 195).

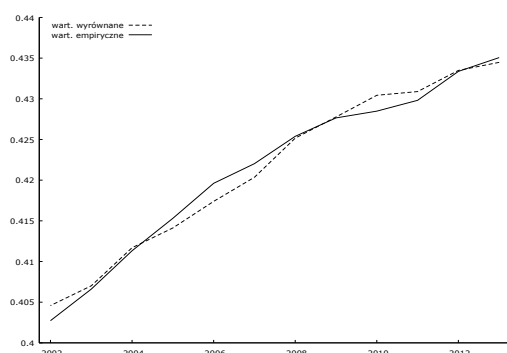
	$R^2 = 0,98$	$R_{sk}^2 = 0,98$	$R^2 = 0,84$	$R_{sk}^2 = 0,80$
	$\hat{\rho}_{11} = 0,53$	$DW = 0,75$	$\hat{\rho}_{11} = 0,18$	$Dh = 0,76$

Zmienna	C. Niemcy 2002-2013		D. Francja 2002-2013	
	Oceny parametrów	Statystyka t-Studenta	Oceny parametrów	Statystyka t-Studenta
Stała	0,31666	17,60***	0,147897	2,856**
W_t	0,00615292	7,590***	-	-
Wd_t	-	-	0,138244	5,264***
	$S(u) = \pm 0,02$	$n = 12$	$S(u) = \pm 0,008$	$n = 12$
	$R^2 = 0,85$	$R_{sk}^2 = 0,84$	$R^2 = 0,73$	$R_{sk}^2 = 0,71$
	$\hat{\rho}_{11} = 0,63$	$DW = 0,73$	$\hat{\rho}_{11} = -0,23$	$DW = 1,8$

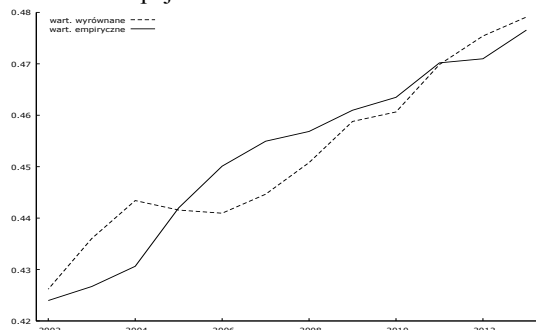
* oznacza istotność parametru na poziomie istotności 10%, ** – na poziomie 5%,
a *** – na poziomie 1%.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat z użyciem programu Gretl.

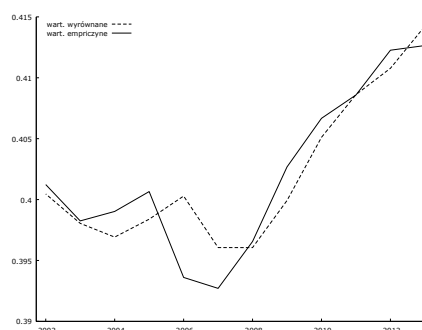
Opierając się na powyższych danych, w celu zobrazowania zależności, sporządzono wykresy modeli przyczynowo-skutkowych zmiennej Akt_t w zależności od zmiennych W_t i Wd_t .

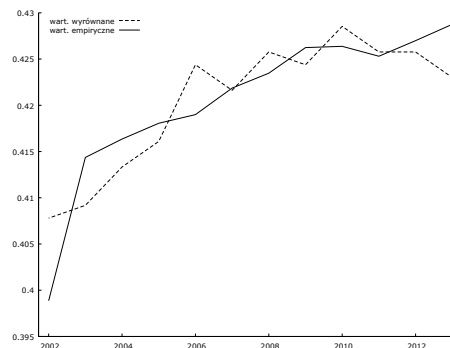
A: Unia Europejska

C: Niemcy

B: Polska

D: Francja

Rysunek 1. Wykresy zmiennej: Udział kobiet aktywnych zawodowo w zależności od ich wykształcenia i współczynnika dzietności w Unii Europejskiej oraz w poszczególnych badanych krajach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat z użyciem programu Gretl.

Na podstawie wyników estymacji modeli można stwierdzić, że w przypadku Unii Europejskiej wpływ zmiennych Udział kobiet z wykształceniem wyższym i Wskaźnika

dziethości na zmienną Udział kobiet aktywnych zawodowo jest istotny statystycznie. Natomiast w przypadku Polski i Niemiec istotny statystycznie jest tylko wpływ zmiennej Udział kobiet z wykształceniem wyższym, a w przypadku Francji – tylko Wskaźnik dziethości. Liczba pracujących na rynku pracy jest realizacją popytu tego rynku. Zatem możliwe jest nasycenie francuskiego rynku pracownikami o pożądanym podobnych kwalifikacjach. Możliwe też jest, że na rynku francuskim potrzebnych jest więcej pracowników o wykształceniu zawodowym jak na przykład murarz, cieśla itp.¹⁹

W przypadku Polski i Niemiec liczba dzieci przypadających na kobietę ma niewielki pozytywny wpływ na możliwości zatrudnienia. Bierność Polek w dążeniu do rodzicielstwa może być spowodowana przyczynami społecznymi, ekonomicznymi lub osobistymi. Mogą potrzebować większej pomocy ze strony państwa w zakresie opieki nad małymi dziećmi oraz ulepszyczenia warunków zatrudnienia. Niemcy przeżywają prawdziwy kryzys dziethości. Rząd niemiecki świadczy pomoc pieniężną, daje ulgi podatkowe, inwestuje w ubezpieczenia, a także w pomoc edukacyjną²⁰. Te wszystkie starania dają mierne rezultaty. Tujdowski²¹ twierdzi, że przyczyna niskiego poziomu urodzeń w Niemczech leży w zmianach mentalnych i kulturowych. Zwiększa się udział bezdziethnych, wyemancypowanych i wykształconych kobiet w wieku rozrodczym 35-49 lat. Rośnie rola alternatywnych wobec małżeństwa gospodarstw domowych takich jak jednoosobowe czy dwuosobowe. Według badacza w 2011 roku już 51% Niemców żyło w bezdziethnych związkach lub samotnie.

W Unii Europejskiej i Francji dziethość wciąż ma duży pozytywny wpływ na możliwość znalezienia pracy. Dodatkowo wyznaczono współczynniki korelacji między zmiennymi Akt_t - W_t i Akt_t - Wd_t , które zamieszczono w tablicy 2.

Tablica 2. Macierz korelacji w latach 2002-2013

	A: Unia Europejska	B: Polska	C: Niemcy	D: Francja
$Akt_t - W_t$	0,9749	0,7142	0,9231	0,4756
$Akt_t - Wd_t$	0,8499	0,2516	0,7200	0,5922

Źródło: opracowanie własne.

Wpływ wykształcenia. Po przeanalizowaniu korelacji zmiennych Udział kobiet z wykształceniem wyższym i Udział kobiet aktywnych zawodowo (tablica 2) można zauważyć, że w Unii Europejskiej i Niemczech w latach 2002-2013 wykształcenie miało istotny wpływ na aktywność zawodową kobiet, ponieważ współczynnik korelacji okazał się w każdym wypadku wyższy od 0,85. Zatem można stwierdzić, że w tych krajach szanse na zatrudnienie kobiet na rynku pracy rosną w zależności od ich wykształcenia.

We Francji i w Polsce, wręcz przeciwnie, współczynnik korelacji zmiennych Udział kobiet z wykształceniem wyższym i Udział kobiet aktywnych zawodowo jest niższy od 0,85 i wynosi odpowiednio 0,4756 i 0,7142. Zatem wykształcenie ma mniejszy wpływ na perspektywę znalezienia pracy. Wydaje się, że przyczyny takiego stanu rzeczy leżą w jakości wykształcenia, tzn. szkoły i uczelnie nie przygotowują studentów do wymogów rynku pracy, ponieważ nie kształcą dobrze umiejętności praktycznych. Możliwe jest też przesylenie rynku pracownikami o podobnych kwalifikacjach.

¹⁹ Praca za granicą. *We Francji doksztalcanie zawodowe jest bezpłatne ale nie dla wszystkich.* <http://www.pracaizycie.pl/artykuly/zycie-za-granica/we-francji-doksztalcanie-zawodowe-jest-bezplatne-ale-nie-dla-wszystkich/> [20.04.2016].

²⁰ M. Tujdowski, *Kłęska systemu zachęt prorodzinnych w Niemczech*, Biuletyn Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań http://www.iz.poznan.pl/news/878_polityka_prorodzinna_RFN.pdf [23.04.2016].

²¹ *Kłęska systemu zachęt prorodzinnych w Niemczech*, dz. cyt.

Wpływ dzietności. Wyniki estymacji modeli i korelacji zmiennych: Udział kobiet aktywnych zawodowo i Wskaźnika dzietności wskazują, że liczba urodzonych dzieci ma duży wpływ na aktywność zawodową kobiet w Unii Europejskiej, w Niemczech i we Francji (współczynnik korelacji jest większy niż 0,5). Natomiast w Polsce liczba urodzonych dzieci przez kobietę nie ma większego wpływu na jej aktywność zawodową, ponieważ wpływ zmiennej Wd_i jest nieistotny statystycznie oraz współczynnik korelacji wynosi 0,2516.

Podsumowanie

W pracy na podstawie zbudowanych modeli ekonometrycznych i wyznaczonych korelacji pokazano, że sytuacja kobiet zależy od ich wykształcenia i liczby posiadanych dzieci. Jednakże okazało się, że w różnych krajach te zależności są różne.

W Polsce czynniki takie jak wykształcenie wyższe i dzietność nie mają większego wpływu na sytuację kobiet na rynku pracy. Natomiast wykształcenie wyższe i dzietność w Unii Europejskiej, Niemczech i we Francji mają pozytywny wpływ i są mniej lub bardziej znaczące. W Unii Europejskiej zarówno wykształcenie, jak i dzietność mają istotny wpływ na zwiększenie szans na znalezienie pracy. W tym względzie w Niemczech istotnym czynnikiem jest wykształcenie, a we Francji – dzietność.

Możliwe, że we Francji istnieją dobre stymulatory, wspomagające zatrudnienie kobiet i niezniechęcające do posiadania potomstwa, natomiast Niemcy ciągle potrzebują nowych fachowców w danych dziedzinach i rynek pracy nie jest przeładowany.

Interesującym wydaje się pytanie: dlaczego wyższe wykształcenie i dzietność nie mają istotnego wpływu na aktywność kobiet na polskim rynku pracy? Prawdopodobnie, tak jak wspomniano uprzednio, rynek pracy jest przesycony pracownikami o podobnych kompetencjach i niekoniecznie te kompetencje są dobrze wykształcone przez uczelnie wyższe i szkoły.

Można zaryzykować tezę, że w Polsce liczba dzieci wzrosłaby, gdyby wprowadzono ułatwienia dostępu do prac o niepełnym wymiarze czasu, wprowadzono elastyczne formy zatrudnienia, takie jak praca w domu na przykład programistki. Ponadto, wzrost dostępności opieki na dziećmi w wieku przedszkolnym ułatwiłby kobietom znalezienie się na rynku pracy, co z kolei jest zgodne z raportem Komisji Europejskiej, według którego Polska znajduje się na końcu listy krajów pod względem łatwości dostępu do opieki nad dziećmi poniżej szóstego roku życia²².

Ciekawym zagadnieniem wydawałaby się próba znalezienia wszystkich czynników, które mają istotny wpływ na aktywność zawodową kobiet w Polsce i porównanie ich znaczenia na tle wybranych krajów.

Literatura

1. Biznes Gospodarka Świat, Forsal.pl, *Aktywność zawodowa w Europie: Dlaczego Europejczycy nie szukają pracy*, [14.04.2016]
2. Bronk A., Wiśniewski Z., Wojdyło-Preisner M., *Ryzyko długotrwałego bezrobocia w Polsce. Diagnoza i metody zapobiegania*, Raport z prac badawczo-rozwojowych, Warszawa, 2014 http://analizy.mpips.gov.pl/images/stories/publ_i_raporty/bezro_dlugotrware_raport/Ryzyko-dlugotrwalogo-bezrobocia-w-Polsce-Raport.pdf [13.12.2015]
3. Da Rocha J.M., Fuster L., *Why are Fertility Rates and Female Employment Ratios Positively Correlated across O.E.C.D. Countries?* Research Group in Economic Analysis,

²² European Commission female labour market participation, dz. cyt.

- Working Paper Series, Maj 2004, <http://rgea.webs.uvigo.es/workingpapers/rgea604.pdf> [12.12.2015]
4. Dobosz K., *Situation of women on labour market in Poland*, Economics & Competition Policy Vol. 5 No. 14, Labour Market in EU and in the World Warsaw School of Economics, Szczecin, 2009. <http://www.mikroekonomia.net/pl/publications/15> [10.11.2015]
 5. Euro-dane: *Ranking największych gospodarek w Unii Europejskiej* <http://euro-dane.com.pl/wydarzenia-gospodarcze-428> [10.11.2015]
 6. *European Commission female labour market participation* http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/31_labour_market_participation_for_women_02.pdf, [19.04.2016].
 7. Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat>
 8. *Fertility indicators* [demo_find], <http://ec.europa.eu/eurostat>, [10.11.2015]
 9. *Learning Opportunities and Qualifications in Europe, Information about courses, work-based learning and qualifications*, <https://ec.europa.eu/ploteus/en/content>, [20.12.2015]
 10. Ochocki A., *Ludność, edukacja, poziom życia - problemy globalne*, „Wiadomości Statystyczne” 2009, nr 8
 11. *Population, activity and inactivity - annual averages* [lfsi_act_a], <http://ec.europa.eu/eurostat>, [10.11.2015]
 12. *Population with tertiary educational attainment level by sex and age* [edat_lfse_07], <http://ec.europa.eu/eurostat>, [10.11.2015]
 13. *Praca za granicą. We Francji dokończanie zawodowe jest bezpłatne ale nie dla wszystkich*. <http://www.praciazycie.pl/artykuly/zycie-za-granica/we-francji-dokonzanie-zawodowe-jest-bezplatne-ale-nie-dla-wszystkich/> [20.04.2016]
 14. *Sytuacja kobiet i mężczyzn na rynku pracy w 2014 roku*, Raport Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Wydział Analiz i Statystyki, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/sytuacja-kobiet-na-ryнку-pracy/>, [17.11.2015]
 15. *Sytuacja zawodowa kobiet – podstawowe wskaźniki*, Monitor Rynku Pracy, rynek pracy.pl, <http://rynekpracy.pl/artykul.php/wpis.741>, [17.11.2015].
 16. Tujdowski M., *Kłęska systemu zachęt prorodzinnych w Niemczech*, Biuletyn Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego, Poznań, http://www.iz.poznan.pl/news/878_polityka_prorodzinna_RFN.pdf [23.04.2016]
 17. Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2012 poz. 637, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000637> [18.12.2015]
 18. Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, (D.U. z 2016 poz. 195)

WOMEN'S EMPLOYMENT ON THE BACKGROUND OF THEIR EDUCATION AND FERTILITY RATES IN POLAND AND IN SELECTED COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION IN YEARS 2001-2013

Summary

This publication considers effects of education and fertility on women's employment in Poland and in selected countries of the European Union. Econometric models of trend and autoregression are built. It is shown that in Poland - higher education and fertility rates have little effect on the presence of women on the labor market. In the European Union both education and fertility have a significant impact on increasing job opportunities. In Germany an important determinant is education and in France - fertility.

Keywords: occupational activity, education, fertility rate, an econometric model

Aleksandra Mreła
Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy
a.mrela@kpsw.edu.pl

Katarzyna Martens
Uniwersytet Gdański
Doktorantka Wydziału Ekonomicznego
martens.katarzyna@gmail.com